

Койлубаева Айнура Кадырбаевнанын **“Кыргыз тили” окуу китебин түзүүнүн лингводидактикалык негиздери**” (окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептердин 5-классынын мисалында) аттуу кандидаттык диссертациясына илимий жетекчи п.и.д., профессор К.Д.Добаевдин

ПИКИРИ

Бүгүнкү күндө окуу китебинин дидактикалык негиздеринин жана принциптеринин көйгөйлөрү, кыргыз тили окуу китебинин тарбия берүүчүлүк мүмкүнчүлүктөрү, окуу процессиндеги окуу китебинин орду жана функциялары, башка окуу каражаттарынын ичиндеги окуу китебинин ролу, окуу китебинин теориясынын логикалык аспектилери, жасалгалоонун технологиялары, окуучунун таанып-билүүчүлүк мүмкүнчүлүктөрүн өнүктүрүүдөгү окуу китебинин ролу салыштырмалуу чечилди деп айтсак болот.

Диссертациялык иште окуу китебинин мазмунунда тилдик жана коммуникативдик компетенцияларды өнүктүрүүгө карата материалдарды берүү маселелери, окуу китебинин мазмуну менен түзүлүшүнө коюлган дидактикалык талаптардын аткарылышы терең талдоого алынып, эксперименттер жана алардын жайынтыктары берилди. Тилди окутуунун коммуникативдик нукка багытталышы тил бирдиктерин өзүнчө бөлүп окутпастан, тилди текст түзүүчү, текст түзүүгө түздөн-түз катышуучу, ойдун берилишине жана калыптанышына кызмат кылуучу каражаттар катары окутуу талабы коюлду.

Тилди окутуунун негизги мазмунун грамматикалык-теориялык маалыматтар түзбөстөн, дидактикалык материалдар (тексттер) жана жандуу, реалдуу сүйлөшүү, пикир алышуу процесси, аны талдоо, жакшыртуу аракеттерин түзүүсү зарыл деген тыянак келип чыкты. Биздин оюбузча, тилди окутуу тек гана окутуу, жаттатуу, билдирүү максатын көздөбөйт, анын негизги максаты - сүйлөшүүнү үйрөтүү, ийкемдүүлүккө көнүктүрүү жана ой жүгүртүүнү өркүндөтүү болуп саналат.

Кыргыз тилин окутуунун максат-милдети, мазмуну аныкталгандан кийин, эне тилин окутуу процессинин өзүн уюштуруу маселеси каралып, мында окуу программалары, окуу китептери иликтөөгө алынды. Окуу программасы - мамлекеттик нормативдик документ. Демек, окуу китептери да дал ушул документтин (программанын) негизинде иштелип чыкты

5-класстарда кыргыз тилин заманбап окутуп-үйрөтүүнүн негизги милдеттеринин бири - аталган класста кыргыз тилин окутуу ишин мазмундук жактан жаңылоо менен бүгүнкү күндүн талабына ылайык инновациялык методдорду практикалоо, улуттук жана дүйнөлүк баалуулуктарга таянуу

менен жогорку деңгээлге көтөрүү болуп саналат. Аталган класска окуу китебин тзүүдө төмөнкүдөй дидактикалык принциптер жетекчиликке алынды: окутуунун илимийлүүлүк, ырааттуулук, системалуулук принциби, теория менен практиканын байланыштуулук принциби, кыргыз тили сабагынын мектеп программасына кирген ар түрдүү бөлүмдөрүнүн өз ара ички байланыштуулук принциби, көрсөтмөлүүлүк принциби, жеткиликтүүлүк принциби жана окуучуларга жеке мамиле кылуу принциби. Бул принциптер бири-бирине шартталган, бирок бири-биринен ажыраган принциптерден эмес. Алардын ар бирине өз алдынча, ар башка максаттар коюлуу менен ишке ашырылды.

Жыйынтыктап айтканда, кыргыз тили боюнча жаңы муундагы окуу китеби - окуучунун күндөлүк жашоо-турмушундагы зарыл болгон бардык маалыматтар менен аларды камсыз кылып, ошол эле учурда тигил же бул темага тиешеси жок ашыкча жүктөгү материалдар орун албоосу керек. Даяр билимдерди курулай кайталатып, жаттатып, айттырып, жаздыра бербестен, окуу материалдарын окуучулар өз алдынча изденип, ой жүгүртө алгыдай кырдаалдын түзүлүүсү шарт. Ушундан улам окуу китебине кирген материалдар окуучуларга түшүнүктүү, жеткиликтүү болуусу, ачык, так, жеңил тилде жазылуусу, мазмундуулугу, кызыктуулугу менен айырмалануусу керек деп эсептеп, талаптар так белгиленди.

Ошондуктан диссертанттын окуу китебин түзүүдө милдеттүү түрдө эске алуучу учурларды так белгилеп көрсөтө алгандыгын баса белгилөөгө болот. Эксперименттин чыгарылган жыйынтыктары да коюлуучу талаптарга толук жооп берет. Жалпылап алганда, талкууланып жаткан диссертацияда илимде изилдене элек маселеге кадам коюлуп, изилдөө учурдун талабына шайкеш келе турган теориялык да, практикалык да зор мааниси бар актуалдуу маселеге арналгандыгында талаш жок экендигин айткым келет.

Жыйынтыктап айтканда, Койлубаева Айнура Кадырбаевнанын **“Кыргыз тили” окуу китебин түзүүнүн лингводидактикалык негиздери**” (окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептердин 5-классынын мисалында) аттуу кандидаттык диссертациясы илимий-теориялык жана илимий методологиялык жактан кандидаттык диссертацияга коюлуучу талаптарга жооп берет деп ойлойм.

Диссертациялык изилдөөнүн жыйынтыгы аркасында министрликтин грифи менен 5-класстын окуу китеби чыгарылып, республика боюнча негизги окуу китеп катары окутулуп жатат.

Илимий жетекчи п.и.д., профессор

К.Д.Добаев
БОЛТИ
Колун тарткан
КОД теу
2

